

A person wearing a white shirt is shown from the chest up, speaking into a silver microphone. The background is slightly blurred, showing some greenery and a blue object. The text is overlaid on the image.

พิเศษ

เจียจันทรพงษ์

การเมืองเรื่อง 'เครือญาติ' ในประวัติศาสตร์สุโขทัย
เมื่อรัฐในอุดมคติไม่ใช่ราชธานีแห่งแรก

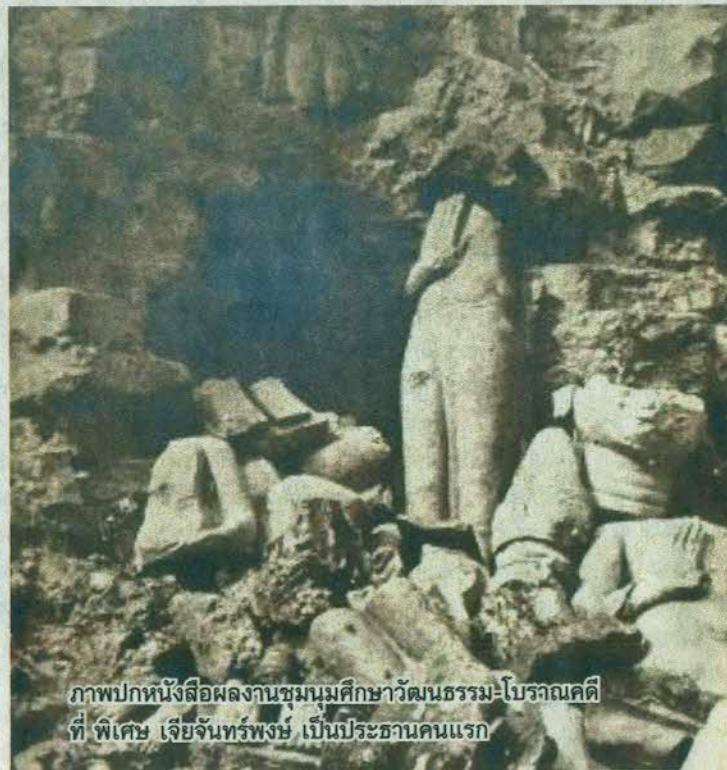
ปัส

ด้วยบัตรพวง

31 ปีในประวัติศาสตร์ชาติไทย หรือดินแดนใดในโลก อาจห่างไกลจากคำว่ายาวนาน
 ทว่า 31 ปีสำหรับการตีพิมพ์หนังสือเล่มเดียวกัน จากครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2531 กระทั่งครั้งที่ 2 ใน พ.ศ.2562 ย่อมถือว่าเป็นระยะทางอันยาวนานจนเพียงพอต่อการปรับปรุงข้อมูล
 ไปตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์และการตีความจากการค้นพบใหม่ๆ ได้ผืนดินแห่ง
 อารยธรรม (อ่านต่อหน้า 14)

กล่าวกันว่า ทุกสิ่งทุกอย่าง
 ในโลกนี้ย่อมมีประวัติศาสตร์
 ของตัวเอง แม้แต่ประวัติศาสตร์ของ
 ประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ของ
 โบราณคดี รวมถึงประวัติศาสตร์ชีวิต
 ของนักประวัติศาสตร์โบราณคดี ดัง
 เช่น พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ เจ้าของผล
 งานอมตะที่เพิ่งพิมพ์ซ้ำอย่างภาคภูมิ
 “สุโขทัยเมืองพระร่วง”

พิเศษ เป็นชาวอุดรดิตถ์ เข้าศึกษา
 ณ ตึกพรรณราย คณะโบราณคดี
 มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็น “รุ่นพี่” ที่คุ้น
 เคยของ สองกุมารสยาม ชรรค์ชัย บุน
 ปาน หัวเรือใหญ่ค่ายมติชน และสัจจิตต์
 วงษ์เทศ ผู้ก่อตั้งนิตยสารศิลปวัฒนธรรม
 ในยุคนั้น นอกจากพบเห็น พิเศษ
 ได้ตามแหล่งโบราณสถานและหลุม
 ขุดค้น ยังได้ชื่อว่าเป็นหนุ่มหล่อเปี่ยม
 เสน่ห์ เป้าแซกโซโฟนได้อย่างไพเราะ
 ขวนหลงใหล ทั้งยังเป็นนักกิจกรรม
 ทางวิชาการด้วย นับแก่อี้อีประธาน
 คนแรกของ **ชุมนุมศึกษาวัฒนธรรม-
 โบราณคดี** อันเป็นแหล่งรวมนักศึกษา
 ผู้สนใจในเรื่องราวสโตร์เดียวกัน โดยใช้เวลาว่างในการสำรวจแหล่งอารยธรรมใน
 ประเทศไทยแบบไม่ได้ทำกัน “เล่นๆ” แต่ตีพิมพ์ผลงานของชุมนุมอย่างจริงจัง อีกทั้งจัด
 อภิปรายทางวิชาการ อาทิ “ลุ่มน้ำเจ้าพระยาในสมัยโบราณ” เมื่อ อาทิตยที่ 6 มีนาคม
 พ.ศ.2509 ณ ห้องพระโรงวังท่าพระ

ภาพปกหนังสือผลงานชุมนุมศึกษาวัฒนธรรม-โบราณคดี
 ที่ พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ เป็นประธานคนแรก

เมื่อเรียนจบ เข้ารับราชการสังกัดกรม
 ศิลปากร มีความก้าวหน้าในหน้าที่การ
 งานตามลำดับ โดยเป็นที่ยอมรับในความ
 รู้ความสามารถ เผยแพร่ผลงานเป็นที่
 ประจักษ์ อาทิ ตำรานาน, พื้นผอยหาตะเข็บ,
 พระสุริยอัย เป็นใคร ? มาจากไหน ?,
 ศาสนาและกรมการเมืองในประวัติศาสตร์
 สุโขทัย-อยุธยา, หาดพระหาเจ้า, เมืองรัต
 ของพ่อขุนผาเมืองกรุงสุโขทัยและรอย
 เชื่อมในประวัติศาสตร์ไทย เป็นต้น

เป็นผู้อธิบายความอย่างย้าชัดว่า
 “พระร่วง” ที่ไปเมืองจีน จนได้ความรู้เรื่อง
 “สังคโลก” ไม่ใช่พ่อขุนรามคำแหงอย่าง
 เคยเชื่อกัน หากแต่เป็น “เจ้านครอินทร์”
 ผู้มีสิทธิธรรมทางการเมืองด้วยเชื้อสาย
 มารดาชาวสุโขทัย

10 กุมภาพันธ์ 2542 คณะรัฐมนตรีมี
 มติอนุมัติให้แต่งตั้ง พิเศษ เจียจันทร์พงษ์
 ดำรงตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน
 โบราณคดี (โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์)
 กรมศิลปากร

จากวันนั้น จนถึงวินาทีนี้ เจ้าตัวยังคง
 ค้นคว้าอย่างไม่หยุดยั้ง ยังขยันตั้งคำถาม

และหาคำตอบ ราวกับว่ายังเป็นนักโบราณคดีหนุ่มไฟแรง แม้เป็น “รุ่นใหญ่” ในวงการ
 ทว่าเปิดใจรับฟังความเห็นของนักวิชาการรุ่นใหม่อย่างไม่วุ่ดแคลน

หากลิสต์รายนามผู้มีคุณูปการในประวัติศาสตร์ไทยภายใต้ร่มเงากรมศิลปากร
 แน่นนอน ย่อมมี พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ เป็นหนึ่งในนั้น

สุโขทัยเมืองพระร่วง โดย พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ กรมศิลปากร คือหนังสือที่กำลังถูกกล่าวถึง ไม่ใช่เพียงในเส้นบรรทัดของกระดาษหนังสือพิมพ์ที่กำลังอ่านอยู่นี้ หากแต่กลายเป็นที่อ้างอิงและพาดพิงอีกครั้งหลังงานเสวนา “สุโขทัยเมืองพระร่วง : คุณูปการของหนังสือประวัติศาสตร์โบราณคดีไทย” เมื่อสัปดาห์ที่ผ่านมา แม้ชื่อหัวข้อไม่หวือหวา แต่เนื้อหาเข้มข้น เปี่ยมสีสันด้วยการบุกเบิกทางโดย **สุจิตต์ วงษ์เทศ** คอลัมนิสต์ชื่อดัง ผู้ก่อตั้งนิตยสารศิลปวัฒนธรรม มียอดผู้เข้าชมผ่านเฟซบุ๊กไลฟส์หล้า

การเมือง‘เรื่องเครือญาติ’ ชาตินี้เรากงแยกจากกันไม่ได้

“มันคือการเมืองระบบในเครือญาติ ของสุโขทัย สุพรรณ ละโว้ อยู่ยงา หนังสือทั้งเล่มอยู่ตรงนี้” สุจิตต์กล่าวสรุปไว้ใน 1 ประโยค พร้อมขยายความตามแนวคิดของ **พิเศษ** ผู้เขียน ว่าในสำนึกของอยุธยา “สุโขทัยคือพื้นที่ของเขา จะเอาใจออกห่างไปได้อย่างไร ส่วนสุพรรณถือว่าสุโขทัยเป็นเครือญาติ เป็นบ้านพี่เมืองน้อง”

เมื่อเป็นญาติกัน การที่ประวัติศาสตร์ไทยบอกว่าสุโขทัยคือราชธานีแห่งแรก และอยุธยาเป็นแห่งที่ 2 ก็ผิด

นี่คืออีกประเด็นสำคัญ ที่หนังสือเล่มนี้นำเสนอข้อมูลน่าสนใจ

“อยุธยาขึ้นมาก่อนสุโขทัย เพราะมาจากละโว้ ภัทริย์ละโว้ก็มาเป็นภัทริย์อยุธยา เพียงแต่ย้ายศูนย์กลาง เพราะฉะนั้นอยุธยาเป็นคนหนุนให้เกิดสุโขทัย สุโขทัยกับสุพรรณเป็นพี่น้องกัน แง่พูดภาษาตระกูลไทด้วยกัน ส่วนละโว้กับอยุธยาพูดเขมร สุพรรณเป็นญาติกับนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นอีกรัฐหนึ่ง ปัตตานีอยู่ใต้สุด แล้วพ่อขุนรามคำแหง จะมีอำนาจถึงปัตตานี สุดแหลมมลายูได้อย่างไร กองทัพในอดีตใช้ประเด็นที่ว่าปัตตานีมาอาศัยแผ่นดินไทย จึงมีปัญหาละเอะเทอะในทางประวัติศาสตร์ นั่นเพราะประวัติศาสตร์ชาตินิยมสุดโต่งแบบอาณานิคม”

สุจิตต์กล่าว และ
ยังบอกว่า นี่สิ่งมหัศจรรย์ทางวิชาการ เป็นผลงานที่มีความก้าวหน้าเป็นสากล โดยก่อนที่จะมีหนังสือเล่มนี้เกิดขึ้น วิจัยคิดเดิมในกรมศิลปากร ยังเป็นแบบอาณานิคมมาตลอด

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ เป็นคนเอาหลักฐานทั้งหมดทางโบราณคดีมาอธิบายใหม่ ดีความใหม่ ว่าเป็นเรื่องของศาสนาการเมือง โครงสร้างในระบบการเมืองแบบเครือญาติ ทำให้เห็นภาพรวมระหว่างสุโขทัย ละโว้ สุพรรณอยุธยา

รับได้ไหม? หากสุโขทัย

บรรยายภาคเสวนา “สุโขทัยเมืองพระร่วง : คุณูปการของหนังสือประวัติศาสตร์โบราณคดีไทย” ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร เมื่อเร็วๆ นี้ สุจิตต์ วงษ์เทศ

อำนาจกันเองระหว่างพระยาบาลเมืองกับพระยาราม

บุคคลทั้งสองนี้ปัจจุบันสามารถประมวลจากหลักฐานที่เป็นศิลาจารึกของสุโขทัยได้ว่าพระยาบาลเมืองคือเชื้อสายราชวงศ์สุโขทัยที่สืบตระกูลอยู่ที่เมืองสรลวงสองแคว (ภายหลังคือเมืองพิษณุโลก) ในขณะที่พระยารามคือเชื้อสายที่สืบตระกูลกันมาที่เมืองสุโขทัย”

ระยะเวลาหนึ่ง ก็พบว่าเมืองพิษณุโลกได้กลายเป็นเมืองของรัชทายาทผู้ที่จะก้าวขึ้นสู่ราชบัลลังก์กรุงศรีอยุธยาเป็นพระองค์ต่อไป เหมือนดังเช่นสมเด็จพระเจ้าสามพระยาดัง แต่บัดนั้นเป็นต้นมา เมืองสุโขทัยในฐานะศูนย์กลางของบ้านเมืองในดินแดนกลุ่มเมืองเหนือ

ในช่วงระยะเวลาการมีอำนาจปกครองตนเอง อิสระ และในช่วงเวลาการผนวกเข้าเป็นหัวเมืองเหนือ โดยยอมรับอำนาจจากกรุงศรีอยุธยา

ถึงเวลาสิ้นสุดลง

“ในช่วงเวลาที่ดินแดนสุโขทัยได้รับการผนวกเข้ากับราชอาณาจักรอยุธยาตอนแรกๆ บางครั้งมีศูนย์รวมอำนาจอยู่ที่เมืองสรลวงสองแควหรือเมืองพิษณุโลกและขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยาอีกทีหนึ่ง บางครั้งกรุงศรีอยุธยาก็ตั้งอำนาจไว้ที่ศูนย์กลางที่กรุงศรีอยุธยาเพียงแห่งเดียว จนกระทั่งสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาแห่งเมืองพิษณุโลกได้ขึ้นครองราชย์ที่กรุงศรีอยุธยาในสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาครั้งที่ 1 และความคิดเกี่ยวกับการเป็นกลุ่มเมือง

มีศูนย์กลางปกครองกันเองโดยอิสระอีกแห่งหนึ่งได้หมดสิ้นไปอย่างแน่นอนจากผู้นำของบ้านเมืองในแคว้นสุโขทัย

ปกครองเมืองสุโขทัยและเมืองอื่นๆ ในแคว้นสุโขทัย

นี่คืออีกประเด็นสำคัญ ที่หนังสือเล่มนี้นำเสนอข้อมูล น่าสนใจยิ่ง

“อยุธยา มีมาก่อนสุโขทัย เพราะมาจากละโว้ ษัตริย์ ละโว้ก็มาเป็นกษัตริย์อยุธยา เพียงแต่ย้ายศูนย์กลาง เพราะฉะนั้นอยุธยาเป็นคนหนุ่ให้เกิดสุโขทัย สุโขทัย กับสุพรรณเป็นพี่น้องกัน แง่พูดภาษาตระกูลไทด้วยกัน ส่วนละโว้กับอยุธยาพูดเขมร สุพรรณเป็นญาติกับ นครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นอีกรัฐหนึ่ง ปิดตานี้อยู่ได้สุด แล้วพอขุนรามคำแหง จะมีอำนาจถึงปัตตานี สุดแหลมมลายูได้อย่างไร กองทัพในอดีตใช้

ประเด็นที่ว่าปัตตานีมาอาศัยแผ่นดิน

ไทย จึงมีปัญหาละเอะเทอะใน

ทางประวัติศาสตร์ นั้น

เพราะประวัติศาสตร์

ชาตินิยมสุดโต่ง

แบบอาณานิคม”

สุจิตต์กล่าว และ

ยังบอกว่า นี่สิ่งมหัศจรรย์

ทางวิชาการ เป็นผลงานที่มี

ความก้าวหน้าเป็นสากล โดยก่อน

ที่จะมีหนังสือเล่มนี้เกิดขึ้น วิธีคิดเดิม

ในกรมศิลปากร ยังเป็นแบบอาณานิคมมาตลอด

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ เป็นคนเอาหลักฐานทั้งหมดทาง โบราณคดีมาอธิบายใหม่ ดีความใหม่ ว่าเป็นเรื่องของ ศาสนาการเมือง โครงสร้างในระบบการเมืองแบบเครือญาติ ทำให้เห็นภาพรวมระหว่างสุโขทัย ละโว้ สุพรรณ อยุธยา

อำนาจกันเองระหว่างพระยาบาลเมืองกับพระยาราม

บุคคลทั้งสองนี้ปัจจุบันสามารถประมวลจากหลักฐาน ที่เป็นศิลาจารึกของสุโขทัยได้ว่าพระยาบาลเมืองคือเชื้อสายราชวงศ์สุโขทัยที่สืบตระกูลอยู่ที่เมืองสรลวงสองแคว (ภายหลังคือเมืองพิษณุโลก) ในขณะที่พระยารามคือเชื้อสายที่สืบ ตระกูลกันมาที่เมืองสุโขทัย”

ระยะเวลาหนึ่ง ก็พบว่าเมืองพิษณุโลกได้กลายเป็นเมืองของรัชทายาทผู้ที่จะก้าวขึ้นสู่ราชบัลลังก์กรุงศรีอยุธยา เป็นพระองค์ต่อไป เหมือนดังเช่นสมเด็จพระเจ้าสามพระยาด้วย ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา เมืองสุโขทัยในฐานะเป็นศูนย์กลางของบ้านเมืองในดินแดนกลุ่มเมืองเหนือ ทั้ง

ในช่วงระยะเวลาการมีอำนาจปกครองตนเองโดยอิสระ และในช่วงเวลาการผนวกเข้าเป็นหัวเมืองเหนือ โดยยอมรับอำนาจจากกรุงศรีอยุธยาก็คงได้

ถึงเวลาสิ้นสุดลง

“ในช่วงเวลาที่ดินแดนสุโขทัยได้รับ

การผนวกเข้ากับราชอาณาจักรอยุธยา

ตอนแรกๆ บางครั้งมีศูนย์กลางอำนาจ

อยู่ที่เมืองสรลวงสองแควหรือเมือง

พิษณุโลกและขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยา

อีกทีหนึ่ง บางครั้งกรุงศรีอยุธยา

ก็ดึงอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง

ที่กรุงศรีอยุธยาเพียง

แห่งเดียว จนกระทั่งถึง

สมัยสมเด็จพระมหาธรรม

ราชาแห่งเมืองพิษณุโลก

ได้ขึ้นครองราชย์ที่กรุง

ศรีอยุธยาในสมัยที่

เสียกรุงศรีอยุธยาแก่

พม่าครั้งที่ 1 แล้ว

ความคิดเกี่ยวกับการ

การเป็นกลุ่มเมืองที่

มีศูนย์กลางปกครองกันเองโดยอิสระ

อีกแห่งหนึ่งได้หมดสิ้นไปอย่างแน่นอนจากผู้นำของบ้าน

เมืองในแคว้นแคว้นสุโขทัย

ผู้ครองเมืองสุโขทัยและเมืองอื่นๆ ในแคว้นแคว้น

แม้จะได้ชื่อว่าเป็นเจ้าเมือง ก็มีลักษณะเป็นข้าราชการ

เมืองเหนือของกรุงศรีอยุธยาอย่างชัดเจน” พิเศษยืนยัน

หนักแน่น

สุโขทัยคือ ‘อุดมคติ’

แต่ไม่ใช่ ‘ราชธานีแห่งแรก’

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ ยังระบุด้วยว่า ช่วงระยะเวลา

ประมาณ 200 ปีเศษของประวัติศาสตร์การเป็นแคว้น

สุโขทัยได้ชี้ให้เห็นถึงความพยายามของผู้นำแคว้นที่จะ

สร้างเสริมการเป็นศูนย์กลางเดิม คือราชอาณาจักขอม

กัมพูชาและราชอาณาจักพุกาม

“แม้ว่าความพยายามนั้นจะไม่พบความสำเร็จในด้าน

หนึ่ง คือ ด้านอำนาจทางการเมืองการปกครอง แต่อีก

ด้านหนึ่งที่ได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก คือการปู

พื้นฐานทางด้านวัฒนธรรมไทยโดยส่วนรวมที่สืบทอดมา

ถึงปัจจุบัน” **พิเศษ** กล่าวชัดเจน พร้อมมีข้อความสำคัญ

ทั้งท้ายเชื่อมโยงความเป็นมาเป็นไปจากหน้าหนึ่งของ

รับได้ไหม? หากสุโขทัย

คือ ‘หัวเมืองเหนือ’ ของอยุธยา

สุจิตต์ปูทางมาขนาดนี้ ต้องพยายมมือไปให้ผู้เขียน อย่าง **พิเศษ เจียจันทร์พงษ์** ซึ่งอธิบายอย่างลงลึกในประเด็น ความเป็นเครือญาติระหว่าง 2 รัฐ ความตอนหนึ่งปรากฏ ในหนังสือเล่มดังกล่าวว่า

“พระมหาธรรมราชาโลสลือโททรงปกครองแคว้นสุโขทัยในฐานะเป็นเจ้านายในราชินิกุลและยอมรับในอำนาจของกรุงศรีอยุธยา ต่อมาไม่นาน พระองค์ก็ได้สวรรคตลง

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาได้กล่าวว่า ใน พ.ศ. 1962 พระมหาธรรมราชาธิราชเจ้าณฤพพาน เมืองเหนือทั้งปวงเป็นจลาจล สมเด็จพระนครินทราธิราชต้องเสด็จขึ้นมาถึงเมืองพระบาง (คือเมืองนครสวรรค์) เพื่อระงับข้อพิพาทต่างๆ ครั้งนั้นพระยาบาลเมือง และพระยารามเชื้อสายของแคว้นสุโขทัยต้องลงมาเข้าเฝ้า

เรื่องการจลาจลไม่สงบในแคว้นสุโขทัยครั้งนี้ แต่เดิมเข้าใจกันโดยอัตโนมัติตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และแนวคิดที่มีอยู่เดิมว่าน่าจะเป็นเรื่องการแย่งชิง

พิเศษ กล่าว และอธิบายต่อไปว่า อย่างไรก็ตาม เมื่อได้มีการพิจารณาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่กันใหม่ อย่างถี่ถ้วนระมัดระวังยิ่งขึ้น ก็จะพบหลักฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งว่า ขณะนั้นเจ้าสามพระยาโอรสของสมเด็จพระนครินทราธิราชกษัตริย์กรุงศรีอยุธยาพร้อมพระราชมารดาผู้เป็นเจ้าหญิงในราชวงศ์สุโขทัย มีนิवासสถานอยู่ที่เมืองพิษณุโลกด้วย โดยที่ในขณะนั้นมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “เมืองชัยนาท”

ดังนั้น การจลาจลที่มีขึ้นที่เมืองเหนือในครั้งนี้ จึงน่าจะเป็นความขัดแย้งกันระหว่างฝ่ายเจ้าสามพระยาโอรสของกษัตริย์อยุธยากับเจ้าเมืองผู้เป็นญาติพี่น้องทางฝ่ายมารดาของพระองค์ คือพระยาบาลเมืองและพระยาราม และ/หรือกับเจ้าเมืองเหนือคนอื่น ๆ อีกก็น่าจะเป็นได้ **พิเศษ** ระบุ ก่อนอธิบายต่อไปว่า ด้วยนัยนี้ เจ้าสามพระยาผู้ภายหลังได้เสวยราชสมบัติกรุงศรีอยุธยาองค์ต่อมาคือ เจ้าชายอยุธยาผู้มีพระราชมารดาลำดับพันปีใกล้ชิดกับพระมหาธรรมราชา “ผู้ณพพาน” อย่างแน่นอน (เป็นพี่น้องกัน) และหลังจากนั้นต่อมา ช่วง

บรรยายเสวนา “สุโขทัยเมืองพระร่วง : คุณูปการของหนังสือประวัติศาสตร์โบราณคดีไทย”
ณภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร เมื่อเร็วๆ นี้ สุจิตต์ วงษ์เทศ ร่วมวิพากษ์อย่างเข้มข้น

ระยะเวลาหนึ่ง ก็พบว่าเมืองพิษณุโลกได้กลายเป็นเมือง
ของรัชทายาทผู้ที่จะก้าวขึ้นสู่ราชบัลลังก์กรุงศรีอยุธยา
เป็นพระองค์ต่อไป เหมือนดังเช่นสมเด็จพระเจ้าสามพระยา
ด้วย ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา เมืองสุโขทัยในฐานะเป็น
ศูนย์กลางของบ้านเมืองในดินแดนกลุ่มเมืองเหนือ ทั้ง
ในช่วงระยะเวลาการมีอำนาจปกครองตนเองโดย
อิสระ และในช่วงเวลาการผนวกเข้าเป็นหัวเมือง
เหนือ โดยยอมรับอำนาจจากกรุงศรีอยุธยาก็ได้
ถึงเวลาสิ้นสุดลง

“ในช่วงเวลาที่ดินแดนสุโขทัยได้รับ
การผนวกเข้ากับราชอาณาจักรอยุธยา
ตอนแรกๆ บางครั้งมีศูนย์รวมอำนาจ
อยู่ที่เมืองสรลงสองแควหรือเมือง
พิษณุโลกและขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยา
อีกทีหนึ่ง บางครั้งกรุงศรีอยุธยา
ก็ตั้งอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง
ที่กรุงศรีอยุธยาเพียง
แห่งเดียว จนกระทั่งถึง
สมัยสมเด็จพระมหาธรรม
ราชาแห่งเมืองพิษณุโลก
ได้ขึ้นครองราชย์ที่กรุง
ศรีอยุธยาในสมัยที่
เลียวกรุงศรีอยุธยาแก่
พม่าครั้งที่ 1 แล้ว
ความคิดเกี่ยวกับการ
เป็นกลุ่มเมืองที่

มีศูนย์กลางปกครองกันเองโดยอิสระ
อีกแห่งหนึ่งได้หมดสิ้นไปอย่างแน่นอนจากผู้นำของบ้าน
เมืองในแคว้นสุโขทัย

ประวัติศาสตร์ สู่ความทรงจำร่วมของคนไทยในปัจจุบัน
ที่ว่า ความเป็นธรรมราชาได้กลายเป็นอุดมคติสำหรับ
ผู้นำของคนไทยมาทุกยุคสมัยและเช่นเดียวกันกับที่
ปรากฏในประวัติศาสตร์ของสุโขทัย เมืองสุโขทัยคือ
เมืองในอุดมคติที่มนุษย์ได้เคยตั้งความหวังไว้สำหรับ
สันติสุขที่อาจเฝ้าหาได้ในพื้นพิภพ

กลับมาที่ สุจิตต์ เจ้าเก่า ที่เสริมประเด็นดังกล่าวของ
พิเศษ ว่า ประวัติศาสตร์ไทยถูกเสกสรรปั้นแต่งโดยคน
รุ่นก่อนๆ ให้เป็น “เส้นตรง” คือจากเหนือลงใต้ จากบน
ลงล่าง จากภูเขาลงมาตามลำน้ำ สุโขทัย อยุธยา ธนบุรี
รัตนโกสินทร์

“นั่นเป็นวิธีคิดแบบประวัติศาสตร์อำนาจนิยม คือ
อารยัน หรือความเจริญต้องมาจากทิศเหนือ ซึ่งอาจารย์
พิเศษไม่รับตรงนั้น อย่างที่ผมกล่าวไปแล้วว่า เมื่อมี
ประเด็นเรื่องการเป็นเครือญาติกัน การที่ประวัติศาสตร์
ไทยบอกว่าสุโขทัยคือราชธานีแห่งแรก ก็ผิด แกมอยุธยา
ยังหนุนให้เกิดสุโขทัยด้วยซ้ำ” คอลัมน์นิสต์ชื่อดังเล่าอย่าง
มีอารมณ์ร่วม พร้อมเล่าว่าจ้าวตนขอเชิญหนังสือเล่มนี้
อย่างสุดลิ่มทิ่มประตู ใครยังไม่ได้รับหาซื้อ

ผลงานอมตะ ตีความพันพรมแดน ‘ประวัติศาสตร์ศิลปะ’

สุโขทัยเมืองพระร่วง ได้รับการยกย่องเป็นผลงาน
อมตะเล่มหนึ่งของวงการประวัติศาสตร์โบราณคดี โดย
ถูกใช้งานอ้างอิงอย่างต่อเนื่องยาวนาน นับแต่การตีพิมพ์
ครั้งแรกเมื่อกว่า 3 ทศวรรษที่แล้ว ครั้นพบหลักฐานใหม่ๆ
พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ ก็สะสมข้อมูล สังเกตประสพการณ์
ตีความอย่างใจกว้าง และ “ก้าวหน้า” ไม่ติดเพดานหรือ
พรมแดนของประวัติศาสตร์ศิลปะ ทั้งที่เป็นผู้ใช้หลักฐาน

แต่ไม่ใช่เอามานำหน้า เรื่องที่ต้องนำหน้าคือเศรษฐกิจ
การเมือง เรื่องของคน”

ก้าวหน้าในดง ‘อนุรักษ์นิยม’ นำโบราณคดีไทยสู่สากล

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ ไม่เพียงเป็นนักวิชาการที่มีความ
ความสามารถสูงโดยได้รับการยอมรับจากแวดวงทั้งใน
ประเทศ และต่างประเทศ หากแต่ยังเป็นหนึ่งในผู้อยู่
เบื้องหลังของการร่วมเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ไทยที่
ขับเคลื่อนโดยภาคประชาชนตามความตั้งใจของ สุจิตต์
วงษ์เทศ ผู้ก่อตั้งนิตยสารศิลปวัฒนธรรมเมื่อ พ.ศ.2522
ท่ามกลางเสียงอวยพรอย่างห่วงใยว่า (ไม่ต้อง) สงสัย
“เจ๊จเน!”

“ตอนนั้นมีคนเยาะเย้ย ถากถาง คำทอ ว่าเจ๊จเน เอ้า!
จะไปยากอะไร เจ๊จก็ทำใหม่ ถามว่าแล้วทำไปทำไม ตอบว่า
ก็จะดำรงชาติไทย ดำรงศิลปโกหกประชาชนว่าสุโขทัย
เป็นราชธานีแห่งแรก ที่เล่าเรื่องนี้ เพราะผมได้ฟังอาจารย์
พิเศษตั้งแต่แรก โดยขอบทความที่ท่านเขียนลงที่อื่นมา
ก่อนแล้ว เช่น นิตยสารศิลปการ และเมืองโบราณ ท่านก็
ให้ และในที่สุดพิมพ์รวมบทความชื่อ ศาสนาและการเมือง
กรุงสุโขทัย พิมพ์ครั้งที่ 2528 ขายดีดิบหาย กองเหลือที่บ้าน
ไม่มีคนซื้อ กระทั่งเพื่อนมาขอไปเป็นหนังสืองานศพต่อ

ต่อมา บรรยายการถกเถียงทางวิชาการมีมากขึ้น
คนตั้งคำถามกับกรุงสุโขทัยมากขึ้น ผมเลยเอามาปรุง
ใหม่ ตั้งชื่อใหม่เป็นศาสนาและการเมืองในประวัติศาสตร์
สุโขทัย อยุธยา มติชนพิมพ์วางตลาดเดือนมิถุนายน 2545
ขายเรียบหมด แล้วพิมพ์ครั้งที่ 2 ในเดือนพฤศจิกายน
ปีเดียวกัน เป็นที่ยอมรับในกลุ่มนักวิชาการไทยและต่าง
ประเทศ ปกดินหนังสือเล่มนี้ 10 ปียังไม่หมด มั้ย

ในช่วงระยะเวลาที่มีอำนาจปกครองตนเองโดยอิสระ และในช่วงเวลาการผนวกเข้าเป็นหัวเมืองเหนือ โดยยอมรับอำนาจจากกรุงศรีอยุธยาได้ถึงเวลาสิ้นสุดลง

“ในช่วงเวลาที่ดินแดนสุโขทัยได้รับการผนวกเข้ากับราชอาณาจักรอยุธยาตอนแรกๆ บางครั้งมีศูนย์กลางอำนาจอยู่ที่เมืองสรลวงสองแควหรือเมืองพิษณุโลกและขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยาอีกทีหนึ่ง บางครั้งกรุงศรีอยุธยาก็ตั้งอำนาจไว้ที่ศูนย์กลางที่กรุงศรีอยุธยาเพียงแห่งเดียว จนกระทั่งถึงสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาแห่งเมืองพิษณุโลกได้ขึ้นครองราชย์ที่กรุงศรีอยุธยาในสมัยที่เสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าครั้งที่ 1 แล้วความคิดเกี่ยวกับการเป็นกลุ่มเมืองที่มีศูนย์กลางปกครองกันเองโดยอิสระอีกแห่งหนึ่งได้หมดสิ้นไปอย่างแน่นอนจากผู้นำของบ้านเมืองในแคว้นแคว้นสุโขทัย

ผู้ครองเมืองสุโขทัยและเมืองอื่นๆ ในแคว้นแคว้น แม้จะได้ชื่อว่าเป็นเจ้าเมือง ก็มีลักษณะเป็นข้าราชการเมืองเหนือของกรุงศรีอยุธยาอย่างชัดเจน” พิเศษยืนยันหนักแน่น

สุโขทัยคือ‘อุดมคติ’ แต่ไม่ใช่‘ราชอาณาจักรแห่งแรก’

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ ยังระบุด้วยว่า ช่วงระยะเวลาประมาณ 200 ปีเศษของประวัติศาสตร์การเป็นแคว้นสุโขทัยได้ชี้ให้เห็นถึงความพยายามของผู้นำแคว้นที่จะสร้างเสริมการเป็นศูนย์กลางเดิม คือราชอาณาจักรขอม กัมพูชาและราชอาณาจักรพุกาม

“แม้ว่าความพยายามนั้นจะไม่พบความสำเร็จในด้านหนึ่ง คือ ด้านอำนาจทางการเมืองการปกครอง แต่อีกด้านหนึ่งที่ได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก คือการปูพื้นฐานทางด้านวัฒนธรรมไทยโดยส่วนรวมที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน” พิเศษ กล่าวชัดเจน พร้อมมีข้อความสำคัญทั้งท้ายเชื่อมโยงความเป็นมาเป็นไปจากหน้าหนึ่งของ

สันติสุขที่อาจหาได้ในพื้นพิภพ

กลับมาที่ สุจิตต์ เจ้าเก่า ที่เสริมประเด็นดังกล่าวของ พิเศษ ว่า ประวัติศาสตร์ไทยถูกเสกสรรปั้นแต่งโดยคนรุ่นก่อนๆ ให้เป็น “เส้นตรง” คือจากเหนือลงใต้ จากบนลงล่าง จากภูเขาล้อมโถมานานเจ้า สุโขทัย อยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์

“นั่นเป็นวิธีคิดแบบประวัติศาสตร์อำนาจนิยม คือ อารยัน หรือความเจริญต้องมาจากทิศเหนือ ซึ่งอาจารย์ พิเศษไม่รับตรงนั้น อย่างที่ผมกล่าวไปแล้วว่า เมื่อมีประเด็นเรื่องการเป็นเครือญาติกัน การที่ประวัติศาสตร์ไทยบอกว่าสุโขทัยคือราชอาณาจักรแห่งแรก ก็ผิด แถมอยุธยา ยังหนุนให้เกิดสุโขทัยด้วยซ้ำ” คอลัมนิสต์ชื่อดังเล่าอย่างมีอารมณ์ร่วม พร้อมลั่นว่าจ้าวตนขอเชียร์หนังสือเล่มนี้ อย่างสุดลิ่มทิ่มประตู ใครยังไม่จำเป็นต้องรีบหาซื้อ

ผลงานอมตะ ดีความพินชมแดน ‘ประวัติศาสตร์ศิลปะ’

สุโขทัยเมืองพระร่วง ได้รับการยกย่องเป็นผลงานอมตะเล่มหนึ่งของวงการประวัติศาสตร์โบราณคดี โดยถูกใช้งานอ้างอิงอย่างต่อเนื่องยาวนาน นับแต่การตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อกว่า 3 ทศวรรษที่แล้ว ครั้นพบหลักฐานใหม่ๆ พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ ก็สะสมข้อมูล สัมภาษณ์สอบถาม คัดความอย่างใจกว้าง และ “ก้าวหน้า” ไม่ติดเพดานหรือพรมแดนด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ ทั้งที่เป็นผู้ใช้หลักฐานด้านศิลปะของวัดวาทาราม สฤปปเจติย์ และพระพุทธรูปอันงดงามเป็นจำนวนมาก แต่ไม่ใช้ในการ “ฟันธง” ทางประวัติศาสตร์ อย่างที่หลายๆ ครั้งหลักฐานด้านดังกล่าวถูกใช้ไปในลักษณะเช่นนั้น

สุจิตต์ยังย้อนบอกเล่าความล้มพินธน์ในอดีตระหว่างเจ็ดตัวกับผู้ทรงคุณวุฒิกรมศิลปากรท่านนี้ว่าเป็น “รุ่นพี่รุ่นน้อง” กันเมื่อครั้งเป็นนักศึกษาคณะโบราณคดี รั้ววังท่าพระ

“สมัยที่ผมเข้าเรียนคณะโบราณคดี ม.ศิลปากร อาจารย์พิเศษเป็นรุ่นพี่ผมหนึ่งปี ยุคนั้นใช้ประวัติศาสตร์ศิลปะเป็นตัวชี้ขาดประวัติศาสตร์ไทย เกียงไม่ได้ เลยแบ่งยุคสมัยเหมือนขนมชั้น ทวารวดี สุโขทัย อยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ แต่ชีวิตคนเป็นอย่างนั้นเมื่อไหร่เล่า งานอาจารย์พิเศษอยู่เหนือกรอบประวัติศาสตร์ศิลปะแบบอาณานิคมและแบบชาตินิยม โดยไม่ทิ้งหลักฐานไป อาจารย์พูดเรื่องพระพุทธรูปทั้งวันทั้งคืนไม่จบ จนผมก็รับไม่ไหว ชี้เกียดฟัง (หัวเราะ) แต่การอธิบาย ดีความเป็นอีกเรื่อง หลักฐานประวัติศาสตร์ศิลปะไม่ใช่ไม่สำคัญ

นาโบราณคดีไทยสู่สากล

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ ไม่เพียงเป็นนักวิชาการที่มีความสามารถสูงโดยได้รับการยอมรับจากแวดวงทั้งในประเทศ และต่างประเทศ หากแต่ยังเป็นหนึ่งในผู้อยู่เบื้องหลังของการร่วมเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ไทยที่ขับเคลื่อนโดยภาคประชาชนตามความตั้งใจของ สุจิตต์ วงษ์เทศ ผู้ก่อตั้งนิตยสารศิลปวัฒนธรรมเมื่อ พ.ศ.2522 ท่ามกลางเสียงอวยพรอย่างหวังไยว่า (ไม่ต้อง) สงสัย “เจิ้งแน!”

“ตอนนั้นมีคนเยาะเย้ย ถากถาง คำพูด ว่าเจิ้งแน เอา! จะไปยกอะไร เจิ้งก็ทำใหม่ ถามว่าแล้วทำไปทำไม ตอบว่า ก็จะทำรัฐบาลไทย คำกรณศิลป์โกหกประชาชนว่าสุโขทัยเป็นราชอาณาจักรแห่งแรก ที่เล่าเรื่องนี้ เพราะผมได้ฟังอาจารย์ พิเศษตั้งแต่แรก โดยชอบบทความที่ท่านเขียนลงที่อื่นมาก่อนแล้ว เช่น นิตยสารศิลปากร และเมืองโบราณ ท่านก็ให้ และในที่สุดพิมพ์รวมบทความชื่อ ศาสนาและการเมืองกรุงสุโขทัย พิมพ์ครั้งที่ 2528 ขายดีดิบหาย กองเหลือที่บ้าน ไม่มีคนซื้อ กระทั่งเพื่อนมาขอไปเป็นหนังสืองานศพพ่อ

ต่อมา บรรยาการการถกเถียงทางวิชาการมีมากขึ้น คนตั้งคำถามกับกรุงสุโขทัยมากขึ้น ผมเลยเอามาปรุงใหม่ ตั้งชื่อใหม่เป็นศาสนาและการเมืองในประวัติศาสตร์สุโขทัย อยุธยา มติชนพิมพ์วางตลาดเดือนมิถุนายน 2545 ขายเรียบหมด แล้วพิมพ์ครั้งที่ 2 ในเดือนพฤศจิกายน ปีเดียวกัน เป็นที่ยอมรับในกลุ่มนักวิชาการไทยและต่างประเทศ ปกติหนังสือแบบนี้ 10 ปียังขายไม่หมด มันแสดงให้เห็นความตื่นตัวของความรู้ที่ต้องการหลักฐานความจริงและการอธิบายใหม่ๆ”

สุจิตต์ยังบอกว่า พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ คือนักวิชาการ “ระดับท็อป” ของไทยตั้งแต่บัดนั้น บัดนี้และอนาคต

“ผมว่างานของอาจารย์พิเศษเป็นงานคลาสสิกทางวิชาการไปแล้ว เรื่องสำคัญคือประเด็นศาสนา การเมือง และแนวคิดในระบบเครือญาติ รายละเอียดซับซ้อนมีมาก อยู่ในหนังสือเกือบทุกเล่มของท่าน”

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ จึงนับเป็นผู้มีคุณูปการสำคัญยิ่งต่อการโบราณคดีที่ควรได้รับมากกว่าตำแหน่งรางวัลและเสียงปรบมือ หากแต่การเผยแพร่ผลงานของบุคคลผู้นี้ คือการสร้างประโยชน์มหาศาลในความเข้าใจประวัติศาสตร์ไทยผ่านหลักฐาน ก้าวผ่านอคติ และความเป็นชาติในแบบที่กีดกันผู้อื่นให้พินชมแดนที่ขีดเส้นขึ้นมาเอง

พรรณราย เรือนอินทร์